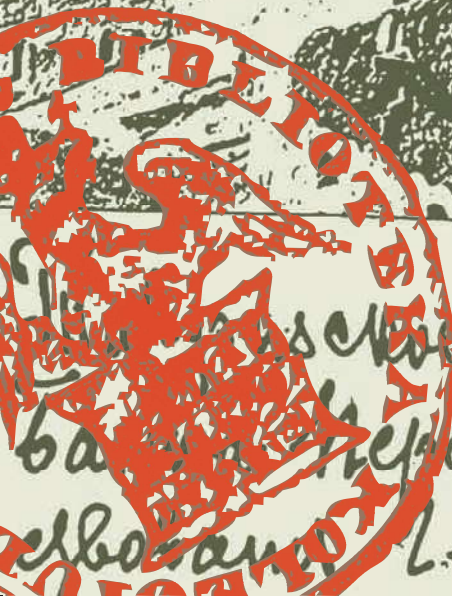

REVISTA

BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

ANUL XXII NUMĂRUL 42 (2016)

ABSTRACTS/RÉSUMÉS.....	3
EVENTIMENT: CASA REGALĂ ROMÂNĂ – 150 DE ANI Împlinirea unui regat (1866-1906). Expoziția Generală Română din anul 1906, un periplu jurnalistic <i>Mihaela Manolache</i>	11
Casa Regală: cărți publicate între anii 2006-2016 <i>Letiția Constantin</i>	42
O Regină care veghează – Elisabeta. O Regină care visează – Carmen Sylva. Expoziție; Regele Mihai I al României, un destin în slujba Țării. Expoziție (Recenzii – Cronici – Semnalări).....	53
EVENTIMENT: 300 DE ANI DE LA MOARTEA SFÂNTULUI IERARH MARTIR ANTIM IVIREANUL „Carte sau Lumină”: 300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul. Simpozion în cadrul Zilelor Bibliotecii Naționale, ediția a XIX-a, 8 decembrie 2016 (Recenzii – Cronici – Semnalări).....	54
Antim Ivireanul – cărturar și tipograf. Cărți din Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României. Expoziție (Recenzii – Cronici – Semnalări).....	55
A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul? Biblioteca Mitropoliei Țării Românești între anii 1359-1708 <i>Silviu-Constantin Nedelcu</i>	56
Semnificații ale melcului, simbol al Sfântului Antim Ivireanul. Atelierul de carte rară; Tatay, Anca Elisabeta. <i>Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830)</i> . Cluj- Napoca: Editura Mega, 2015 (Recenzii – Cronici – Semnalări).....	66
CĂRȚILE, O ISTORIE	
I. „Carte rară” – volume apărute în colecția Biblioteca pentru toți; II. Editura Cultura Națională – 95 de ani de la înființare <i>Radu Moțoc</i>	67
EVENTIMENT: 130 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI ALEXANDRU SAINT GEORGES (1886-2016)	
Un creator de muzeu: Adorel (Alexandru) Saint Georges. Alexandru Saint Georges – portret <i>Adrian Mihalcea</i>	83
Fondul arhivistic Alexandru Saint Georges păstrat la Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României.....	86
PORTRET COMPUS: COLECȚIILE SPECIALE ALE BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI	
Emanoil Lacu (Lacon), un călător român prin lume. Colecția documentară Emanoil Lacu (Lacon) păstrată în Fondul Saint Georges – Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României. Cabinetul Arhiva Istorică <i>Elena Cojuhari</i>	90
Emanoil Lacu – călător român prin lume. Expoziție. Biblioteca Națională, 10 noiembrie 2016 – 31 ianuarie 2017; Angheliescu, Mircea. <i>Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatură română</i> . București: Editura Cartea Românească, 2015, 336 p.; <i>Călători români și călătoriile lor în secolul al XIX-lea</i> . Ediție îngrijită și pref. de Mircea Angheliescu. Iași: Polirom, 2018 (Recenzii – Cronici – Semnalări).....	108
Dialoguri spirituale dincolo de timp. Pagini de corespondență de Dumitru Stăniloae și Lucian Blaga, în Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României <i>Carmen Vicol</i>	109

Johann Strauss-fiul, regele valsului vienez. Documente din
Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale
Raluca Bucinschi.....

Johann Strauss-fiul, regele valsului vienez. Expoziție.
Biblioteca Națională, 17 decembrie 2015 – 1 februarie 2016
(Recenzii – Cronici – Semnalări).....

BIBLIOTECA XXI

Bibliotecile românești în mediul online
Luminița Gruia.....

EVENTIMENT: 30 DE ANI DE LA MOARTEA ANIȚEI
NANDRIȘ-CUDLA

Once upon a Time in Siberia: Narrative Techniques in Anița
Nandriș-Cudla's Memoirs
Adriana Decu.....

AGENDA

De ce iubim și retrăim medievalul? Ipostaze Medievale –
Interferențe C@rte ProPatrimoniu. Revalorificări
contemporane. Expoziție, Biblioteca Națională, 19 septembrie
– 21 octombrie 2016

Marius Tița.....

Adresă:

B-dul Unirii nr. 22, Sector 3, București
Telefon: 021.3103552, 021.3142434/1105
e-mail: letitia.constantin@bibnat.ro

Director: DAN ERCEANU
Redactor-șef: LETIȚIA CONSTANTIN
Secretar de redacție: ANCA MORARU

Redacție: dr. TABITA CHIRIȚĂ, drd. LUMINIȚA GRUIA, drd.
CLAUDIA LUNGU, DR. NICOLETA RAHME, dr. DINA PALADI,
DENISE ROTARU, EMIL TUDOR, ANGELA BILCEA

Traducere rezumate: ANCA MORARU, LETIȚIA CONSTANTIN

Copertă: CONSTANTIN POPOVICI

DTP: LETIȚIA CONSTANTIN, FLORIN NISTOR

Revista Bibliotecii Naționale a României

An XXII, Nr. 42 (2016)

Numărul 42 (2016) din **Revista Bibliotecii Naționale a României**
include, printre altele, grupajele: *Casa Regală română – 150 de ani*,
300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, *130*
de ani de la nașterea lui Alexandru Saint Georges (1886-2016), *Portret*
compus: Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României.

EVENT: THE ROMANIAN ROYAL HOUSE – 150 YEARS

Creation of a Kingdom (1866-1906). Romanian General Exhibition from 1906, a Journalistic Periplus
Mihaela Manolache.....11

The Royal House: Books published between 2006-2016. Bibliographic Research
Letiția Constantin.....42

A Queen who is watching – Elizabeth. A Queen who is dreaming – Carmen Sylva. Exhibition; King Michael I of Romania – a destiny in the service of the Country. Exhibition (Reviews – Chronicles – News).....53

EVENT: 300 YEARS SINCE HOLY HIERARCH MARTYR ANTIMOS OF IBERIA'S DEATH

“Book or Light”: 300 Years since Holy Hierarch Martyr Antim Ivireanul (Antimos of Iberia)'s Death. Symposium. December 8th, 2016. 19th edition of the Days of the National Library of Romania (Reviews – Chronicles – News).....54

Antim Ivireanul (Antimos of Iberia) – Scholar and Typographer. Books from the Special Collections of the National Library of Romania. Exhibition (Reviews – Chronicles – News).....55

Did a Library of the Metropolis of Ungro-Wallachia exist or not before Antim Ivireanul (Antimos of Iberia)? The Metropolitan Library of Ungro-Wallachia between 1359-1708
Silviu-Constantin Nedelcu.....56

The Rare Book Workshop – the Meanings of the Snail, Symbol of the Saint Antim Ivireanul (Antimos of Iberia). October the 27th, 2016; Tatay, Anca Elisabeta. Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București, 1582-1830 (Woodcut from the Old Romanian Books printed in Bucharest, 1582-1830). Cluj-Napoca: Editura Mega, 2015 (Reviews – Chronicles – News).....66

BOOKS, A HISTORY

Radu Moțoc. I. “Rare Book” – Volumes published in Biblioteca pentru Toți (Everybody's Library) Collection of the Leon Alcalay Library Publishing House; II. Cultura Națională (National Culture) Publishing House – the 95th anniversary
Radu Moțoc.....67

EVENT: 130 YEARS SINCE ALEXANDRU SAINT GEORGES' BIRTH (1886-2016)

Creator of Museum: Adorel (Alexandru) Saint Georges. Alexandru Saint Georges' Portrait
Adrian Mihalcea.....83

Alexandru Saint Georges Archive Fund kept at the Special Collections of the National Library of Romania.....86

COMPOSITE PORTRAIT: THE SPECIAL COLLECTIONS OF THE NATIONAL LIBRARY OF ROMANIA

Emanoil Lacu (Lacon), a Romanian Traveling the World. Emanoil Lacu's (Lacon) Documentary Collection kept in the Saint Georges Fund – the Special Collections of the National Library of Romania. The Historical Archive Cabinet
Elena Cojuhari.....90

ÉVÈNEMENT: MAISON ROYALE DE ROUMANIE – 150 ANS

Accomplissement d'un royaume (1866-1906). Exposition Générale Roumaine de 1906, un périple journalistique
Mihaela Manolache.....11

Maison Royale: livres parus dans la période 2006-2016. Recherche bibliographique
Letiția Constantin.....42

Une reine qui veille – Elisabeta. Une reine qui rêve – Carmen Sylva; Mihai Ier, roi de Roumanie – un destin au service du Pays. Exposition (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....53

ÉVÈNEMENT: 300e COMMÉMORATION DU SAINT HIÉRARQUE MARTYR ANTHIME D'IBÉRIE

« Livre ou Lumière »: 300e commémoration du Saint Hiérarque Martyr Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie). Symposium. Le 8 décembre 2016. La XIXe édition de la Journée de la Bibliothèque Nationale de Roumanie (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....54

Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie) – clerc et typographe. Livres des Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie. Exposition (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....55

Peut-on parler d'une bibliothèque de la Métropole de Valachie avant Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie)? La Bibliothèque de la Métropole de Valachie dans les années 1359-1708
Silviu-Constantin Nedelcu.....56

Atelier Livre rare – significations de l'escargot, symbole du Saint Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie). Le 27 octobre 2016; Tatay, Anca Elisabeta. Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București, 1582-1830 (Gravure sur bois dans les livres anciens imprimés à Bucarest, 1582-1830). Cluj-Napoca: Editura Mega, 2015 (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....66

LES LIVRES, UNE HISTOIRE

« Livre rare » – volumes parus dans la collection Biblioteca pentru Toți (Bibliothèque pour tous), Maison d'Édition Léon Alcalay; II. La Maison d'Édition Cultura Națională (Culture Nationale) – le 95e anniversaire
Radu Moțoc.....67

ÉVÈNEMENT: 130e ANNIVERSAIRE D'ALEXANDRU SAINT GEORGES (1886-2016)

Créateur d'un musée: Adorel (Alexandru) Saint Georges. Portrait d'Alexandru Saint Georges
Adrian Mihalcea.....83

Le fond d'archives Alexandru Saint Georges dans les Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie.....86

PORTRAIT COMPOSITE: LES COLLECTIONS SPÉCIALES DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE ROUMANIE

Emanoil Lacu (Lacon), voyageur roumain autour du monde. La collection documentaire Emanoil Lacu (Lacon) du Fond Saint Georges – Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie. Cabinet Archive Historique
Elena Cojuhari.....90

Emanoil Lacu, a Romanian Traveling the World. Exhibition. National Library of Romania, November 10th, 2016 – January 31th, 2017; Anghelescu, Mircea. Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română (Golden Fleece: Travelers and Voyages in the Romanian Literature). București: Editura Cartea Românească, 2015, 336 p.; Călători români și călătoriile lor în secolul al XIX-lea (Romanian Travelers and their Voyages in the 19th Century). Ediție îngrijită și pref. de (Edited and with preface by) Mircea Anghelescu. Iași: Polirom, 2018 (Reviews – Chronicles – News).....108

Spiritual Dialogues beyond Time. Correspondence signed by Dumitru Stăniloae and Lucian Blaga, in the Special Collections of the National Library of Romania
Carmen Vicol.....109

Johann Strauss II, the King of the Viennese Waltz. Documents from the Special Collections of the National Library of Romania
Raluca Bucinschi.....113

Johann Strauss II, the King of the Viennese Waltz. Exhibition. National Library of Romania, December 17th, 2015 – February 1st februarie, 2016 (Reviews – Chronicles – News).....121

LIBRARY XXI

Romanian Libraries in the Online Environment
Luminița Gruia.....122

EVENT: 30 YEARS SINCE ANIȚA NANDRIȘ-CUDLA'S DEATH

Once upon a Time in Siberia: Narrative Techniques in Anița Nandriș-Cudla's Memoirs
Adriana Decu.....149

AGENDA

Why do we love and relive the Middle Age? Medieval Hypostasis – Interference C@rte – ProPatrimony. Contemporary Revaluation. Exhibition. National Library of Romania, September 19th – October 21th, 2016
Marius Țița.....152

Emanoil Lacu – voyageur Roumain autour du monde Exposition. Bibliothèque Nationale de Roumanie, 10 novembre 2016 – 31 janvier 2017; Anghelescu, Mircea. Lâna de aur. Călătorii și călătoriile în literatura română (Toison d'or. Les voyageurs et les voyages dans la littérature roumaine). București: Editura Cartea Românească, 2015, 336 p.; Călători români și călătoriile lor în secolul al XIX-lea (Les voyageurs et leurs voyages dans le XIXe siècle). Ediție îngrijită și pref. de Mircea Anghelescu. Iași: Polirom, 2018 (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....108

Dialogues spirituels au-delà du temps. Correspondance de Dumitru Stăniloae et Lucian Blaga dans les Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie
Carmen Vicol.....109

Johann Strauss-fils, roi de la valse viennoise. Documents des Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie
Raluca Bucinschi.....113

Johann Strauss-fils, roi de la valse viennoise. Exposition. Bibliothèque Nationale de Roumanie, 17 décembre 2015 – 1er février 2016 (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés).....121

BIBLIOTECA XXI

Bibliothèques roumaines en ligne
Luminița Gruia.....122

ÉVÈNEMENT: 30e COMMÉMORATION D'ANIȚA NANDRIȘ-CUDLA

Il était une fois dans la Sibérie: techniques narratives dans les Mémoires d'Anița Nandriș-Cudla
Adriana Decu.....149

AGENDA

Pourquoi aimer et repasser le Moyen Age? Séquences médiévales – Interférences C@rte – ProPatrimoine. Revalorisations contemporaines. Exposition. Bibliothèque Nationale de Roumanie, 19 septembre – 21 octobre 2016
Marius Țița.....152

► **Mihaela Manolache. *Creation of a Kingdom (1866-1906). Romanian General Exhibition from 1906, a Journalistic Periplus* (p. 11-41)**

Marking the 40th anniversary of Carol I's reign and 25 years since his coronation as King of Romania, the Romanian General Exhibition of 1906 reinforced the prestige of the Romanian state. Between 1866-1906, a profound transformation of the society had taken place: the population growth by 2.5 million, the doubling of the agricultural area, the increase of more than seven times of the grain and oil production; in 40 years, over 3,000 km of railway had been built; the road network increased 25 times. Members of the Commission of the Exhibition: Ioan Lahovary – Minister of Domains, Agriculture, and Trade; dr. Constantin I. Istrati – general curator of the exhibition, academician, politician, and former mayor of Bucharest; Nicolae Filipescu and Emil Costinescu – former ministers; Mihail C. Şuţu – former governor of the National Bank; Grigore Cerkez – general manager of the Post Office; Elie Radu – engineer; Alex St. Bellu – landowner; General Bengescu-Dabija – senator. The exhibition was inspired by the 1900 Paris Exposition and it was built on the Filaret Hill, on an area of 41 ha. Among the pavilions were those dedicated to guilds, forest management and wood processing, mines, post office and telegraph, glass factories, paper, chocolate, agricultural installations, ready-made garments, metallurgy and processing of petroleum, commerce, hospitals, prisons, etc. Main buildings: the Palace of Arts; the Royal Pavilion (having the Cozia Monastery as a model); the Poradim House (replica of the one in which Carol I lived during the Romanian War of Independence); Vlad Ţepeş's tower (having the Poienari Fortress of as model); the Roman Arenas (a 4,500-seat amphitheater). Foreign pavilions: of Austria, France, Italy. The exhibition was a museum and also a school about the Romanian history and tradition, and about the economic, cultural and social progress, reinforcing the feeling of belonging to a powerful people. With this exhibition, the Romanians were no longer at the Gates of the Orient, but in Europe. At the Special Collections of the National Library of Romania, an important collection of periodicals (**Conservatorul, Dimineaţa, Epoca, Universul, Gazeta Bucovinei, Drapelul, Voinţa naţională, Săptămâna, Vulturul. Foaie pentru educaţia naţională a românilor, Literatură şi artă română, Luceafărul**) (the Conservative, the Morning, the Epoch, the Universe, the Bukovina Gazette, the Flag, the National Will, the Week, the Eagle. Page for the national education of the Romanians, the Romanian Literature and Art, the Morning Star), photographs and postcards from the years 1905-1906, on this topic, can be found.

The article is published in the section *Event: the Romanian Royal House – 150 years*, which also includes *the Royal House: books published between 2006-2016. Bibliographic research* and the chronicles of the exhibitions *A Queen who is watching – Elizabeth. A Queen who is dreaming – Carmen Sylva*, and *King Michael I of Romania – a destiny in the service of the Country*, both opened at the National Library in 2016.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections. History of the press – Romania – 20th century. Romanian General Exhibition of 1906. Carol I – King of Romania.

► **Silviu-Constantin Nedelcu. *Did a Library of the Metropolis of Ungro-Wallachia exist or not before Antim Ivireanul (Antimos of Iberia)? The Metropolitan Library of Ungro-Wallachia between 1359-1708* (p. 56-65)**

The Metropolis of Ungro-Wallachia is firstly attested in 1359 in a letter of the metropolitan Hyacinth of Vicina to the patriarch of Constantinople, Callistus I. Between 1359-1708, the Metropolis

Mihaela Manolache. *Accomplissement d'un royaume (1866-1906). Exposition Générale Roumaine de 1906, un périple journalistique* (p. 11-41)

Marquant le 40e anniversaire de Carol Ier comme prince-régnant de Roumanie et le 25e anniversaire du même comme roi, l'Exposition Générale Roumaine de 1906 a renforcé le prestige de l'État roumain. Dans les années 1866-1906, une profonde transformation de la société a eu lieu: l'accroissement par 2,5 millions de la population; la surface agricole en double; l'accroissement de sept fois de la production de céréales et de pétrole; 3000 km de chemin de fer en 40 ans; l'accroissement de 25 fois du réseau routier. Les membres de la Commission de l'Exposition: Ioan Lahovary – ministre des domaines, de l'agriculture et du commerce; docteur Constantin I. Istrati – commissaire général de l'exposition, académicien, homme politique et ancien maire de la Capitale; Nicolae Filipescu et Emil Costinescu – anciens ministres; Mihail C. Şuţu – ancien gouverneur de la Banque nationale; Grigore Cerkez – directeur général des postes; Elie Radu – ingénieur; Alex St. Bellu – latifondiaire; général Bengescu-Dabija – sénateur. L'exposition a pris modèle l'Exposition Universelle de Paris de 1900. L'emplacement: Dealul (La Colline) Filaretului, en surface de 41 ha. Parmi les pavillons, ceux concernant les guildes, l'exploitation des forêts et l'industrie du bois; les mines, les postes et le télégraphe; les entreprises de verre, de chocolat, d'installations agricoles, de confections-textile; les entreprises métallurgiques et du traitement du pétrole; le commerce, les hôpitaux, les pénitenciers, etc. Édifices principaux: le Palais des Arts; le Pavillon Royal (réplique du Monastère Cozia); la Maison de Poradim (réplique de celle habitée pendant la Guerre d'Indépendance de 1877 par le prince-régnant Carol Ier); la Tour du prince-régnant Vlad Ţepeş (réplique de la Cité Poienari); les Arènes Romaines (un amphithéâtre de 4500 places). Pavillons étrangers: de l'Autriche, de la France, de l'Italie. L'Exposition s'est avérée un musée et une école sur l'histoire, la tradition et le progrès économique, culturel et social des Roumains, renforçant le sentiment d'appartenance à un peuple fort. Grâce à cette exposition, on n'était plus devant les portes de l'Orient, mais dans l'Europe. Dans les Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie il y a une collection significative de périodiques sur le sujet – **Conservatorul (Le Conservateur), Dimineaţa (Le Matin), Epoca (L'Époque), Universul (L'Univers), Gazeta Bucovinei (La Gazette de Boukovine), Drapelul (Le Drapeau), Voinţa naţională (La Volonté nationale), Săptămâna (La Semaine), Vulturul. Foaie pentru educaţia naţională a românilor (L'Aigle. Papier sur l'éducation nationale des Roumains), Literatură şi artă română (La Littérature et l'art roumain), Luceafărul (Hypérion)** –, mais aussi des photos et des cartes postales illustrées des années 1905-1906.

L'article fait partie de la section *Événement: Maison Royale de Roumanie – 150 ans*, qui inclut également *Maison Royale: livres parus dans la période 2006-2016. Recherche bibliographique* et des chroniques sur les expositions proposées en 2016 par la Bibliothèque Nationale de Roumanie: *Une reine qui veille – Elisabeta. Une reine qui rêve – Carmen Sylva et Mihai Ier, roi de Roumanie – un destin au service du Pays*.

Mots-clés: Bibliothèque Nationale de Roumanie – Collections Spéciales. Histoire de la presse – Roumanie – XXe siècle. Exposition Générale Roumaine de 1906. Carol Ier – roi de Roumanie.

► **Silviu-Constantin Nedelcu. *Peut-on parler d'une bibliothèque de la Métropole de Valachie avant Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie)? La Bibliothèque de la Métropole de Valachie dans les années 1359-1708* (p. 56-65)**

Attestée par une lettre de 1359 envoyée par de métropolitain Iachint de Vicina à Calist Ier, patriarche de Constantinople, la Métropole de Valachie a eu 31 métropolitains dans l'intervalle 1359-1708, sa

was ruled by 31 Metropolitans, their residence being successively in Curtea de Argeș (1359-1517), Târgoviște (1517-1668) and Bucharest (1668 until present). During 1359-1708, all the metropolitans encouraged the copying and printing of the books. There are some indications that they have organized their own personal libraries and even a metropolitan library. A note in a Slavonic *Menaion* (*Minei*) of 1517 mentions that the work was carried out at the command of the Voivode Neagoe Basarab, during the time of the archbishop Macarius the New, for the “*new Metropolis*”. Anastasie Crimca, the metropolitan of Moldova, donated “*some Slavonic prologues*” to the Metropolis of Ungro-Wallachia, probably at the request of the metropolitan Luca (1603-1629). Between 1665-1668, the future metropolitan Varlaam (1672-1679) brought a series of books from Russia, and, in 1678, was the founder of the first printing house in Bucharest. The metropolitan Theodosius (1668-1672, 1679-1708) received from Ivan Mazepa, the hetman of Ukraine, an edition of the *Viețile Sfinților* (Lives of the Saints), Moscow, 1690. 17 volumes with the notes of the metropolitan Theodosius were recently discovered in the Library of the Holy Synod in Bucharest, several notes being prior to 1701. According to the chronicler Constantin „Chesarie” Dapontes (1713-1784), in 1737, the Ottomans set the old Metropolitan residence from Târgoviște on fire and carried over the Danube many carts loaded with books. As a metropolitan of Ungro-Wallachia from 1708, Antim Ivireanul (Antimos of Iberia) founded a library at the Monastery of All Saints in Bucharest (the current Library of the Holy Synod).

The article is published in the section *Event: 300 Years since Holy Hierarch Martyr Antim Ivireanul (Antimos of Iberia)'s Death*, which also includes the chronicles regarding: the Symposium “*Book or Light*”: 300 Years since Holy Hierarch Martyr Antimos of Iberia's Death (December the 8th, 2016, at the 19th edition of the Days of the National Library of Romania), the exhibition *Antimos of Iberia – Scholar and Typographer: Books from the Special Collections of the National Library of Romania and The Rare Book Workshop – the Meanings of the Snail, Symbol of the Saint Antimos of Iberia* (October the 27th, 2016).

Keywords: History of the book. History of the libraries – Romania. The Metropolitan Library of Ungro-Wallachia – 1359-1708.

► **Radu Moțoc. I. “Rare Book” – Volumes published in Biblioteca pentru Toți (Everybody's Library) Collection of the Leon Alcalay Library Publishing House; II. Cultura Națională (National Culture) Publishing House – the 95th anniversary (p. 67-81)**

I. *Biblioteca pentru Toți* (Everybody's Library) (BPT) collection was initiated by Carol Müller, at the Leon Alcalay Library Publishing House, on March the 1st, 1895, most likely having as a model the *Bibliothèque Nationale* collection, coordinated by L. Berthier. Between 1895-1912, 900 books of representative Romanian and foreign authors appeared in BPT (literature, philosophy, law, science, dictionaries, encyclopedias, etc.). Between 1912-1948, BPT was successively taken over by the “Universala” Library Publishing House, Alcalay & Co and “Biblioteca pentru Toți” (Everybody's Library) Publishing House. As for Romania, the books printed in BPT are not bibliophile, being printed on cheap paper, in large print runs, at an affordable price. In contrast, in the Republic of Moldova, where until 1990 the lack of the Romanian books was chronic, they can be considered rare, especially since the percentage of books published in Romania is currently no more than 20-25%. BPT was dissolved by the Communist regime in 1948.

II. Established in 1921, “Cultura Națională” (National Culture) Publishing House had as a model the Flammarion, Hachette, Stock, and Plon Publishing Houses. Its collections and series

residence se trouvant successivement à Curtea de Argeș (1359-1517), à Târgoviște (1517-1668) et à Bucarest (dès 1668 jusqu'à nos jours). Tous les métropolitains de la période 1359-1708 ont soutenu la parution des livres. Selon quelques indices, ces métropolitains ont pu constituer des bibliothèques personnelles ou même une bibliothèque métropolitaine. Conformément l'annotation faite sur un exemplaire du *Menées* (*Minei*) en slavon, paru en 1517, le livre a été imprimé à la demande du voïevode Neagoe Basarab au temps de l'archi-évêque Macarie cel Nou (le Nouveau), au bénéfice de la « *nouvelle Métropole* ». Probablement à la demande du métropolitain Luca (1603-1629), Anastasie Crimca – le métropolitain de la Moldavie – a fait don à la Métropole de Valachie « *quelques proloage (vies des saints) en slavonne* ». Dans les années 1665-1668, le futur métropolitain Varlaam (1672-1679), fondateur en 1678 de la première imprimerie de Bucarest, a amené de Russie quelques livres. Le métropolitain Teodosie (1668-1672, 1679-1708) a reçu de la part d'Ivan Mazepa, le hetman d'Ukraine, l'édition du livre *Viețile Sfinților* (Vies des Saints), Moscou, 1690. 17 volumes ayant les annotations faites par le métropolitain Teodosie ont été récemment découverts dans la Bibliothèque du Saint Synode de Bucarest, les-unes des annotations datant avant 1701. Conformément les informations données par le chroniqueur Chesarie Dapontes, en 1737 les Turcs ont mis le feu à l'ancienne résidence de la Métropole de Târgoviște, en emportant à l'autre-côté du Danube des chariots avec une foule de livres. Métropolitain à partir de 1708, Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie) a fondé une bibliothèque au Monastère Tuturor Sfinților (de la Toussaint) de Bucarest (à présent, la Bibliothèque du Saint Synode).

L'article fait partie de la section *Événement: 300e commémoration du Saint Hiérarque Martyr Antim Ivireanul (Anthime d'Ibérie)*, qui contient aussi les chroniques concernant le symposium « *Livre ou Lumière* »: 300e commémoration du Saint Hiérarque Martyr Anthime d'Ibérie (le 8 décembre 2016, à l'occasion de la XIXe édition de la Journée de la Bibliothèque Nationale de Roumanie), l'exposition *Anthime d'Ibérie – clerc et typographe. Livres des Collections Spéciales de la Bibliothèque Nationale de Roumanie et l'Atelier Livre rare – significations de l'escargot, symbole du Saint Anthime d'Ibérie* (le 27 octobre 2016).

Mots-clés: Histoire du livre. Histoire des bibliothèques – Roumanie. Bibliothèque de la Métropole de Valachie (1359-1708).

► **Radu Moțoc. « Livre rare » – volumes parus dans la collection Biblioteca pentru Toți (Bibliothèque pour tous), Maison d'Édition Léon Alcalay; II. La Maison d'Édition Cultura Națională (Culture Nationale) – le 95e anniversaire (p. 67-81)**

I. Probablement réplique de la collection *Bibliothèque nationale* dirigée par L. Berthier, la *Biblioteca pentru Toți* (Bibliothèque pour tous) (BPT) a été fondée le 1er mars 1895, par Carol Müller, à la Maison d'édition de la Librairie Léon Alcalay. Dans les années 1895-1912, 900 livres d'importants auteurs Roumains et de l'étranger ont été publiés dans la BPT (littérature, philosophie, droit, science, dictionnaires, encyclopédies, etc.). Dans les années 1912-1948, la BPT a été dirigée successivement par la Maison d'édition de la Librairie « Universala » Alcalay & Co et puis par la Maison d'édition « Biblioteca pentru Toți » (Bibliothèque pour tous). En ce qui concerne la Roumanie, on ne peut pas considérer les volumes parus dans la BPT de la catégorie « livres rares » – ils sont imprimés sur papier bon-marché, en gros tirage, à un prix accessible. Par contre, on peut les considérer « livres rares » dans la République de Moldavie, où jusqu'en 1990 il y avait un sévère manque de livres roumains, d'autant plus que, même à présent, le pourcentage de livres roumains ne dépasse pas les 20-25%. En 1948, la BPT a été dissolue par le régime communiste.

II. Fondée en 1921, la Maison d'édition « Cultura Națională » (Culture Nationale) a eu comme modèle Flammarion, Hachette,

Silviu-Constantin Nedelcu

EVENIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?

Biblioteca Mitropoliei Țării Românești între anii 1359-1708

Baza articolului de față o reprezintă prima parte a unui referat susținut de noi la Conferința Națională a Asociației Bibliotecarilor din România, ediția a XXVII-a, care a avut loc la Timișoara, în perioada 7-9 septembrie 2016¹. Este, de asemenea, o completare a informațiilor din articolul *Scurt istoric al Bibliotecii Mitropoliei Țării Românești*, publicat în *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXVIII. Serie nouă, Anul XXVII (2016), nr. 1, p. 15-18.

Dacă în articolul mai sus menționat ne-am rezumat la un scurt istoric al bibliotecii Mitropoliei Țării Românești, începând cu mitropolitul Antim Ivireanul, încercăm, în paginile care urmează, o analiză a acesteia în perioada 1359-1708, insuficient aprofundată de literatura de specialitate, perioadă care începe cu Iachint de Vicina (1359-1372), primul mitropolit al Țării Românești, și sfârșește cu Teodosie (în cea de-a doua sa perioadă ca mitropolit, 26 aprilie 1679 – 27 ianuarie 1708), ultimul mitropolit de dinainte de Antim Ivireanul (1708-1716).

Articolul are două secțiuni: *Preocupările cărțurărești ale mitropoliților Țării Românești în perioada 1359-1708* și *A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul (1708-1716)?*

■ Preocupările cărțurărești ale mitropoliților Țării Românești în perioada 1359-1708

Mitropolia Țării Românești² este atestată documentar într-un schimb de scrisori între Calist I (1350-1353; 1355-1363), patriarhul ecumenic de Constantinopol, și Iachint (1359-1372), mitropolit de Vicina. Printr-un act din mai 1359, mitropolitului Iachint i-a fost aprobată

¹ Am prezentat, în cadrul conferinței, la secțiunea *Carte veche. Conservare. Restaurare*, referatul *Sfântul Ierarh Antim Ivireanul (1650-1716) și Biblioteca Mitropoliei Țării Românești*.

² În documentele vremii, aceasta apare cu titulatura „a Ungrovlahia” (Ουγγροβλαχία). Apud: Hurmuzaki, Eudoxiu de; Iorga, Nicolae. *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki. Publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și ale Academiei Române*. Vol. XIV (*Documente grecești privitoare la Istoria Românilor publicate după originale, copiile Academiei Române și tipărituri de N. Iorga*). Partea I (1320-1716). București: Librăriile Socec & Co., C. Sfetea, Pavel Suru, 1915, p. 1.

strămutarea tronului de la Vicina³ la Curtea de Argeș. Astfel, la insistențele voievodului Nicolae-Alexandru Basarab (1352-1364), patriarhul Calist I „a aprobat să fie strămutat mitropolitul Iachint de Vicina, socotit, până azi, cel dintâi vlădică al Țării Românești”⁴. Din acel moment, după cum remarca părintele profesor Ioan Rămureanu, „Vicina dispăre de pe lista mitropoliilor Patriarhiei de Constantinopol, locul ei luându-l mitropolia Ungrovlahiei sau a Țării Românești, care se îngrijea acum și de nevoile religioase ale populației din Dobrogea”⁵.

Așadar, începând cu anul 1359, din momentul venirii mitropolitului Iachint de Vicina (1359-1372) la Curtea de Argeș, și până în 1708, anul instalării lui Antim Ivireanul ca mitropolit al Țării Românești, sunt aproximativ 350 de ani de funcționare a mitropoliei, timp în care s-au succedat la tron 31 de ierarhi cunoscuți în documentele istorice⁶: Iachint de Vicina (1359-1372); Hariton (1372-1381); Antim (1381-1402); Teodor (1402(?) - ?); Eftimie (aprox. mai 1412 - ?); Iosif (aprox. 1464 - ?); Macarie (aprox. 1482, 1483 - ?); Ilarion (aprox. 1493, 1494 - ?); Maxim (aprox. 1505-1512); Macarie (aprox. 1513 – aprox. 1521); Teodor (aprox. 1521-1523); Ilarion (aprox. 1523 – aprox. 1526); Mitrofan (aprox. 1526 – aprox. 1535); Varlaam (aprox. 1535-1544); Anania (1544-1558); Efrem (aprox. 1558-1566); Daniil (aprox. 1566 – aprox. 1568); Eftimie (1568-1576); Serafim (1576-1586); Mihail I (1586-1598); Nichifor (aprox. 1589 – aprox. 1593); Mihail II (aprox. 1593 – aprox. 1594); Eftimie (aprox. 1594-1603); Luca (1603-1629); Grigorie (1629-1637); Teofil (1637-1648); Ștefan (1648-1653 și 1656-1668); Ignatie Sârbul (1653 – aprox. 1656); Teodosie (1668-1672 și 26 aprilie 1679 – 27 ianuarie 1708); Dionisie (24 iunie – decembrie 1672); Varlaam (24 decembrie 1672 – 26 aprilie 1679).

În răstimp de trei secole și jumătate, reședința mitropoliei se va fi aflat în mai multe locuri: între 1359-1517 la Curtea de Argeș⁷; între 1517-1668 la Târgoviște; din 1668 și până în prezent la București. Ne este cu neputință să credem că, în tot acest interval, nu au existat ierarhi care să fi

³ Nu vom insista aici asupra localizării cetății Vicina, această problemă nereprezentând obiectul nostru de cercetare. Mai mulți istorici străini și români s-au ocupat de chestiune. Pentru mai multe informații privind acest subiect, pot fi consultate lucrările: Laurent, V. *Un évêché fantôme ou la Bitzina tarique*. În: *Échos d'Orient*. Tome 38, nr. 193-194, 1939, p. 91-103; Diaconu, Petre. *Despre localizarea Vicinei*. În: *Pontica*. Vol. III. Constanța: Muzeul de Arheologie Constanța, 1970, p. 275-295; Giurescu, Constantin C. *Localizarea Vicinei și importanța acestui oraș pentru spațiul carpato-dunărean*. În: *Peuce. Studii și comunicări de istorie, etnografie și muzeologie*. Vol. II. Tulcea: Muzeul Delta Dunării, 1971, p. 257-260; Rămureanu, Ioan. *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea ortodoxiei în ținuturile românești*. În: *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*. Ediția a II-a. Galați: Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, 1979, p. 149-169.

⁴ Șerbănescu, Nicolae I. *Opera Istorică*. Vol. I: *Biserica Ortodoxă Română de la primele întocmiri creștine pe pământ românesc, la patriarhat*. Volum îngrijit, note și indici de pr. dr. Mihai Ovidiu Cățoi. București: Editura Basilica, 2015, p. 172.

⁵ Rămureanu, Ioan. *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea ortodoxiei în ținuturile românești*. În: *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*. Ediția a II-a. Galați: Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, 1979, p. 160.

⁶ Cel care s-a ocupat de stabilirea listei de mitropoliți ai Țării Românești este profesorul Nicolae Șerbănescu, acesta publicând studiul *Mitropolii Ungrovlahiei*, în *Biserica Ortodoxă Română*, Anul LXXVII (1959), nr. 7-10, p. 722-826. Studiul a fost reluat în *Opera Istorică*. Vol. I, p. 183-361.

⁷ Unii istorici consideră că sediul mitropoliei s-a aflat cândva la Câmpulung, noi înclinăm însă spre ideea că s-a aflat la Curtea de Argeș. Subiectul este mult mai amplu, spațiul nu ne permite dezvoltarea lui.

EVENIMENT:

300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?

Silviu-Constantin Nedelcu

avut, pe lângă responsabilitățile administrativ-bisericești, și preocupări cărturărești sau legate de bibliotecă⁸. Documentele vremii demonstrează acest lucru.

Despre mitropolitul Iachint de Vicina (1359-1372) s-a afirmat: „*nu putem gândi că primul mitropolit al Ungrovlahiei, Iachint, oriunde își va fi avut reședința, la Câmpulung sau la Curtea de Argeș, nu avea o seamă de cărți manuscrise, trebuincioase zidirii sufletești și slujbelor sfântului altar*”⁹. Împărtășim această idee. Considerăm chiar că el va fi avut, dacă nu o bibliotecă personală, cel puțin una a mitropoliei¹⁰. După aproximativ 160 de ani în care sediul Mitropoliei Țării Românești s-a aflat la Curtea de Argeș, acesta a fost mutat la Târgoviște în anul 1517, în vremea păstoririi lui Macarie (aprox. 1513 – aprox. 1521)¹¹.

EVENTIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedelcu

⁸ Unii dintre acești ierarhi au fost stareți, cum este cazul lui Hariton (1372-1381), starețul Mănăstirii Cutlumuş din Sfântul Munte Athos, apoi *protos* peste toate mănăstirile din Sfântul Munte. Este imposibil ca acesta să nu fi cunoscut bogăția și mulțimea de manuscrise adăpostite de bibliotecile mănăstirilor din Sfântul Munte Athos, unde se păstrau câteva zeci de mii de documente, cu atât mai mult cu cât fusese protos-ul, conducătorul Sfântului Munte. Pentru mai multe informații cu privire la bibliotecile athonite, a se consulta capitolul *Libraries on Mount Athos* (p. 241-261) din: Staikos, Konstantinos Sp. *The History of the Library in Western Civilisation*. Vol. III: *From Constantine the Great to Cardinal Bessarion*. Translated by Timothy Cullen and David Hardy. New Castle, Delaware: Oak Knoll Press, Hes & De Graaf Publishers BV, Kotinos, 2007.

⁹ Chițulescu, Policarp. *Noi date despre vechea Bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești*. În: *Ziarul Lumina*, 10 noiembrie 2010, disponibil online la: <http://ziarulumina.ro/content.php?id=19850> (accesat în: 4 septembrie 2016).

¹⁰ Modelul de organizare administrativă bisericească din Țările Române, în ceea ce privește împărțirea canonică (mitropolie, arhiepiscopie, episcopie, mănăstire, parohie etc.), este unul bizantin. Totodată, după cum putem observa din istoria de unsprezece secole a Imperiului Bizantin (330-1453), au existat, chiar de la înființarea capitalei imperiale, Constantinopol, mai multe tipuri de biblioteci, primele dintre ele fiind biblioteca *imperială* și cea *patriarhală*. De-a lungul timpului, în Bizanț au apărut mai multe tipuri de biblioteci – *mănăstirești, particulare și private*, precum și biblioteca *Universității* din Constantinopol. N-am ocupat și noi de acest subiect – mai multe articole, dintre care le amintim: Nedelcu, Silviu-Constantin. *Chartofilaxul: bibliotecarul în Imperiul Bizantin*. În: Damian, Theodor (ed.). *ROMANIAN Thraco-Dacian and Byzantine Romanity of Eastern Europe and Asia Minor MEDIEVALIA*. Vol. XI. New York: The Romanian Institute of Orthodox Theology and Spirituality, 2012, p. 143-151; Nedelcu, Silviu-Constantin. *O scurtă istorie a funcției bibliotecarului în Imperiul Bizantin (330-1453) (I)*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXV. Serie nouă, Anul XXIV (2013), nr. 5, p. 147-150; Nedelcu, Silviu-Constantin. *O scurtă istorie a funcției bibliotecarului în Imperiul Bizantin (330-1453) (II)*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXV. Serie nouă, Anul XXIV (2013), nr. 6, p. 180-184; Nedelcu, Silviu-Constantin. *O scurtă istorie a funcției bibliotecarului în Imperiul Bizantin (330-1453) (III)*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXV. Serie nouă, Anul XXIV (2013), nr. 8, p. 242-246; Nedelcu, Silviu-Constantin. *O scurtă istorie a funcției bibliotecarului în Imperiul Bizantin (330-1453) (IV)*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXV. Serie nouă, Anul XXIV (2013), nr. 9, p. 273-276; Nedelcu, Silviu-Constantin. *O scurtă istorie a funcției bibliotecarului în Imperiul Bizantin (330-1453) (V)*. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. Anul LXV. Serie nouă, Anul XXIV (2013), nr. 10, p. 306-308; Nedelcu, Silviu-Constantin. *Bibliotecile din Imperiul Bizantin (330-1453)*. În: *Informare și documentare: activitate științifică și profesională*. Vol. VI. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2014, p. 21-40; Nedelcu, Silviu-Constantin. *Biblioteca universitară în Imperiul Bizantin (330-1453)*. În: Mesina, Laura (coord.). *Bucharest Student Letters Colloquia / Colocviile Studențești ale Facultății de Litere*. Vol. 1/2014. București: Editura Universității din București, 2015, p. 337-345. Una dintre cele mai importante lucrări despre bibliotecile bizantine este: Staikos, Konstantinos Sp. *The History of the Library in Western Civilisation*. Vol. III: *From Constantine the Great to Cardinal Bessarion*. Translated by Timothy Cullen and David Hardy. New Castle, Delaware: Oak Knoll Press, Hes & De Graaf Publishers BV, Kotinos, 2007. Pe lângă modul canonic de administrare a eparhiilor, în Țările Române a fost împrumutat modelul cultural, vizibil în arta manuscriselor, în tipar, biblioteci, cântarea psaltică etc. Credem că, în drumurile sale făcute la Patriarhia din Constantinopol, mitropolitul Iachint al Țării Românești va fi vizitat și biblioteca patriarhală.

¹¹ Șerbănescu, Nicolae I. *op. cit.*, p. 230-231.

EVENIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

Pe un manuscris slav al unui *Minei pe noiembrie* din anul 1517, apare: „aflat la începutul acestui veac în biblioteca bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, s-a așternut o însemnare, în care se arată că «această carte s-a scris» în zilele și cu porunca lui Neagoe Basarab, «și supt Preasfințitul arhiepiscop chir Macarie cel Nou», fiind apoi «închinată» de voievod «la noua Mitropolie»”¹². Din această însemnare nu ne putem da seama însă dacă manuscrisul se va fi aflat în biserică ori în biblioteca mitropoliei.

¹² Șerbănescu, Nicolae I. *op. cit.*, p. 231. Asupra identității acestui mitropolit au apărut mai multe semne de întrebare, fiind identificat de unii istorici cu celebrul tipograf Macarie, de la care avem prima tipăritură românească – *Liturghierul slavon* din 1508, apud: Șerbănescu, Nicolae I. *op. cit.*, p. 232-238.

EVENIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedeleu

Dimitrie Liubavici a înființat o tipografie la Târgoviște în vremea mitropolitului Varlaam (aprox. 1535-1544), loc în care a tipărit un *Molitfelnic slavonesc*. Deși această carte este una dintre cele mai des folosite în cultul liturgic, nu este exclus ca un exemplar să se fi aflat și în biblioteca mitropoliei.

Molitfelnicul slavonesc dat în tipar în timpul mitropolitului Varlaam a fost încheiat în vremea mitropolitului Anania (1544-1558), așa cum se arată în prefața cărții, la pagina 26, unde se spune că: „din porunca Domnului Io Petru Voevod, eu păcătosul și mai micul dintre sfinții călugări Moisi m'am trudit la această scriere, cu matricele lui Dimitrie Liubavici, și am început pe vremea prea-osfințitului Mitropolit al Valachiei Chir Ananie, de la zidirea lumei în anul 7053, iar de la nascerea lui Christos 1545, crugul sorelui 25, al luni 4, temelia 17, numărul de aur 7, indictionul 3, luna lui Ianuarie în 10 zile. În cetatea de scaun Tîrgoviște”¹³. Cu siguranță, un exemplar se va fi aflat și în biblioteca personală a mitropolitului.

Un alt mitropolit cu preocupări cărțurărești a fost Eftimie (1568-1576). În anul 1574, diaconul Coresi a tipărit, împreună cu opt ucenici, *Octoihul slavonesc*¹⁴, la îndemnul domnitorului Alexandru Vodă, care mărturisește în prefață că: „am cunoscut și am înțeles împlinirea și raritatea în țara Domniei mele a cărții mai sus numite Octoih și din dragoste către lucru am dorit și m'am sfătuit cu părintele nostru prea-osfințitul mitropolit chir Evtimie al întregii Țeri Românești și am tipărit această carte folositoare Octoih, ca să fie în dar și în cinste și spre lauda sfintelor biserici”¹⁵. Cu siguranță, câteva exemplare din această carte de slujbă au ajuns și la mitropolie, cu atât mai mult cu cât fusese tipărită la îndemnul și cu sfatul mitropolitului Eftimie.

Diaconul Coresi îl menționează pe mitropolitul Serafim (1576-1586) în epilogul *Psaltirii slavone* tipărite în 1577, epilog în care spune că a tipărit cartea „Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu împlinirea sfântului Duh și cu porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod și a prea-osfințitului mitropolit Serafim”¹⁶.

Mitropolitul Eftimie (aprox. 1594-1603) „îi ceruse lui Meletie Pigas o Biblie și un Nomocanon”¹⁷ printr-o scrisoare, fapt care l-a determinat pe părintele profesor Niculae Șerbănescu să afirme că acesta „este un indiciu că el avea și preocupări culturale mai înainte”¹⁸.

Un alt mitropolit cărțurar a fost Luca (1603-1629), cel care a avut legături cu „mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei († 19 ianuarie 1629), și el tot atât de vestit caligraf. Acesta dăduse Mitropoliei din Târgoviște «niște proloage slavone» [probabil, la cererea mitropolitului Luca, n.n.]”¹⁹.

În anul 1633, mitropolitul Grigorie (1629-1637) a sprijinit „înființarea tipografiei de la Câmpulung, unde Timotei Alexandrovici Verbički și alți meșteri tipografi, trimiși de Petru Movilă al Kievului au tipărit în anul 1635 un *Molitfelnic slavonesc*”²⁰.

Mitropolitul Teofil (1637-1648) este un alt reprezentant important al culturii românești. Pe vremea când era starețul Mănăstirii Bistrița din județul Vâlcea, el l-a adăpostit din calea năvălitorilor pe mitropolitul Matei al Mirelor, starețul Mănăstirii Dealul. Mitropolitul Teofil, „la ruga sa [a mitropolitului Matei al Mirelor, n.n.] [...] a scris Slujba și Viața Sfântului Grigorie Decapolitul, care-l ocrotise de dușmani”²¹. Cu privire la preocupările sale cărțurărești, părintele profesor Niculae Șerbănescu afirma următoarele: „vlădica Teofil a fost și un cald susținător al mișcării culturale din țară, începută sub înaintașul său. În timpul păstoririi sale se mai înființează tipografii, desigur tot cu ajutorul dat de Petru Movilă din Kiev, la Mănăstirile Govora și Dealul și la Târgoviște”²². Astfel, în vremea lui au văzut lumina tiparului mai multe cărți, dintre care cea

¹³ Bianu, Ioan; Hodoș, Nerva. *Bibliografia Românească Veche, 1508-1830*. Tomul I: 1508-1716. Edițiunea Academiei Române. București: Stabilimentul Grafic J. V. Socec, 1903, p. 27. În continuare: *BRV I*.

¹⁴ *BRV I*, p. 60.

¹⁵ *BRV I*, p. 60.s

¹⁶ *BRV I*, p. 68.

¹⁷ Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 263.

¹⁸ *Ibidem*, p. 263.

¹⁹ *Ibidem*, p. 272.

²⁰ *Ibidem*, p. 276.

²¹ *Ibidem*, p. 277.

²² *Ibidem*, p. 278.

mai importantă a fost *Pravila de la Govora* (1640), tipărită de „cel mai umilit dintre preoți, Meletie Macedonénul, Egumenul comunității viețuitorilor din mănăstirea Govora”²³. Pe lângă această importantă carte, care era un manual pentru preoții duhovnici, așa cum scrie în *Predoslovie* chiar mitropolitul Teofil²⁴, au apărut: *Evanghelia învățătoare* sau *Cazania de la Govora* (1642), prefațată de Urii Năsturel²⁵; *Învățăture*²⁶, tipărită la Câmpulung, în anul 1642, de „smeritul Melchisedec ieromonah igumenu a sfintei lavré Dlăcopolcsăia”²⁷; *Evanghelia învățătoare* sau *Cazania de la [Mănăstirea] Dealul*, tipărită în anul 1644²⁸. Conform opiniei părintelui profesor Niculae Șerbănescu, „pentru toate aceste fapte culturale, cu drept cuvânt se poate afirma că și Mitropolitul Teofil a pus o cărămidă la temelie vechii noastre culturi românești”²⁹.

Cel care i-a urmat în scaunul lui Teofil a fost mitropolitul Ștefan (1648-1653), despre care diaconul Paul de Alep spune: „mai întâi a fost «copist» în Mănăstirea Bistrița și numai apoi a intrat în monahism la Tismana, ajungând, cu timpul, stareț al ei”³⁰. El a avut o bogată activitate culturală, susținând „curentul românesc față de cel slavon, sprijinit de Udriște Năsturel, cumnatul lui Matei Vodă”³¹. Astfel, în timpul lui s-au tipărit mai multe cărți printre care: un *Triod slavonesc*³² în anul 1649, la Târgoviște; *Pogribania preoților*, apărută în 1650, tot la Târgoviște; *Mystirio sau Sacrament*, în anul 1651, „cuprinzând explicarea primelor două Taine (Botezul și Ungerea cu Sfântul Mir), fiind tălmăcită de însuși ierarhul nostru”³³; *Îndreptarea Legii*, tipărită la Târgoviște în 1652³⁴; *Târnosania*, carte tipărită tot la Târgoviște, în anul 1652³⁵. Mitropolitul Ștefan va fi ales a doua oară, în perioada 1656-1668, punând început în anul 1668 „*Condicii Sfinte a Mitropoliei Ungrovlahiei, în care aveau să fie înscrise actele de alegere, sfințire și înscăunare ale tuturor arhierilor și ierarhilor țării*”³⁶.

Un alt mitropolit demn de amintit este Varlaam (24 decembrie 1672 – 26 aprilie 1679), cel care a fost stareț al Mănăstirii Cozia. În anul 1665, el s-a retras de la conducerea mănăstirii pentru a merge în Rusia, unde a rămas până în 1668. A vizitat centrele culturale și bisericești, iar „la întoarcere a adus cu sine cărți, odoare sfinte și un model de pomelnic”³⁷. Fiind „iubitor al cărții și culturii [...] a adunat în juru-i mai multe persoane cu înclinări cărturărești și cu mână iscusită pentru împodobirea manuscriselor”³⁸. Totodată, a „înființat pentru prima dată tipografie în București, în anul 1678, așezând-o undeva în cuprinsul Mitropoliei [...] însă n-a avut vreme să imprime aici decât o singură carte de predici, cu grijă aleasă: *Cheia înțelesului, de arhimandritul rus Ioanichie Galeatovschi, căci curând a fost scos din scaun*”³⁹.

Ultimul mitropolit la care facem referire înainte de a ne ocupa de Antim Ivireanul este Teodosie, care a păstorit Biserica în două rânduri: prima oară între anii 1668-1672, a doua oară în perioada 26 aprilie 1679 – 27 ianuarie 1708. În prima sa păstorire, „la 8 iunie 1668, printr-un hrisov al lui Radu Leon se oficializează mutarea Mitropoliei de la Târgoviște la București, rânduindu-se drept reședință pentru ea ctitoria lui Constantin Șerban Basarab din Dealul Viilor;

²³ BRVI, p. 112.

²⁴ BRVI, p. 109 ș.u.

²⁵ BRVI, p. 120-125.

²⁶ Părintele profesor Niculae Șerbănescu notează diferit, în studiul său, titlul acestei cărți: *Învățătura preste toate zilele*. Apud: Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 278. Am optat totuși pentru varianta propusă de Ioan Bjanu și Nerva Hodoș în BRVI, p. 125-127.

²⁷ BRVI, p. 127.

²⁸ BRVI, p. 144-147.

²⁹ Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 278.

³⁰ *Ibidem*, p. 278-279.

³¹ *Ibidem*, p. 279.

³² În BRVI, p. 171, cartea apare consemnată ca fiind un *Penticostar*.

³³ Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 280.

³⁴ BRVI, p. 190-203.

³⁵ BRVI, p. 204-206.

³⁶ Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 285.

³⁷ *Ibidem*, p. 289.

³⁸ *Ibidem*, p. 290.

³⁹ *Ibidem*, p. 290.

EVENIMENT:

300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedelcu

EVENIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedeleu

având hramul Sfinților Împărați Constantin și Elena”⁴⁰. A doua sa păstorire a fost destul de bogată din punct de vedere cultural, deoarece „acum, în tipografia înființată de Varlaam, la București și în cele ce s-au deschis mai apoi la Buzău, Snagov și Râmnic, au văzut lumina, mai mult cu munca altora decât cu a lui Teodosie, căruia de obicei i se atribuie aproape toate cărțile de slujbă în limbile greacă, slavonă și română”⁴¹.

Tot în vremea sa este tipărită la București, integral, *Biblia* în românește, în anul 1688. Sunt de asemenea tipărite „Mărturisirea Ortodoxă și alte multe cărți de zidire sufletească și de apărarea credinței”⁴². Acest reviriment cultural s-a datorat în primul rând domnitorului Constantin Vodă Brâncoveanu, care a sprijinit masiv tiparul din vremea sa.

Mai mult ca sigur, au existat și alte cărți care nu se regăsesc încă în *Bibliografia Românească Veche*, inițiată în urmă cu mai bine de un secol de Ioan Bianu. Cu siguranță, au circulat și alte cărți în Țările Române, inclusiv în Valahia.

Dintre mitropolii enumerate aici, este posibil ca unii să fi desfășurat o activitate culturală și tipografică mult mai bogată decât cea sumar prezentată de noi. În urma acestei expuneri, se ridică o întrebare legitimă: a existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul (1708-1716)?

■ A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul (1708-1716)?

Înainte de a răspunde la această întrebare, trebuie să luăm în considerare următoarele aspecte: *localizarea reședinței mitropoliei; mitropolii cărțurari ai Țării Românești; manuscrisele și tipăriturile din perioada 1359-1708; bibliotecile personale ale mitropoliților.*

Primul aspect pe care îl considerăm important în stabilirea unui răspuns la problema noastră îl constituie *localizarea reședinței mitropoliei*. Nu vom insista aici asupra localizării cu exactitate a mitropoliei, ci ne vom opri asupra orașului. Astfel, așa cum am arătat mai sus, Mitropolia Țării Românești apare pentru prima dată atestată documentar într-un schimb de scrisori dintre Patriarhul Ecumenic Calist I al Constantinopolului și mitropolitul Iachint de Vicina, care îi cere îngăduința de a muta reședința de la Vicina la Curtea de Argeș. Aici se va fi aflat și capitala domnitorului Țării Românești, mitropolia rămânând la Curea de Argeș până în 1517, când va fi mutată la Târgoviște. Din anul 1668 se va muta definitiv la București. Se poate observa următorul lucru: reședința a fost stabilită de mitropolii Țării Românești, de-a lungul celor trei secole și jumătate cercetate de noi, în funcție de capitala țării. Cu alte cuvinte, unde se va fi aflat capitala Țării Românești, acolo a funcționat și reședința mitropoliei.

Al doilea aspect, la fel de important, vizează *mitropolii cărțurari ai Țării Românești*. În perioada 1359-1708, până la înscăunarea lui Antim Ivireanul ca mitropolit, se cunosc din documente 31 de mitropolii⁴³, dintre care o parte au avut preocupări cărțurări, legate în primul rând de tipărire. Este vorba de: Macarie (aprox. 1513 – aprox. 1521); Varlaam (aprox. 1535-1544); Anania (1544-1558); Eftimie (1568-1576); Serafim (1576-1586); Eftimie (aprox. 1594-1603); Luca (1603-1629); Grigorie (1629-1637); Teofil (1637-1648); Ștefan (prima oară, 1648-1653; a doua oară, aprox. 1656-1668); Varlaam (24 decembrie 1672 – 26 aprilie 1679); Teodosie (a doua oară, 26 aprilie 1679 – 27 ianuarie 1708).

Astfel, „Mitropolitul Teofil a tipărit atât cărți de slujbă în slavonește, cât și în românește”⁴⁴, iar mitropolitul Ștefan a tradus cărți «bilingve», „adică a tradus rânduilele de tipic în românește, pe când slujbele propriu-zise le-a lăsat în slavonește”⁴⁵, fapt care l-a determinat pe profesorul Mircea Păcurariu să afirme că „mitropolii Teofil și Ștefan pot fi

⁴⁰ *Ibidem*, p. 292.

⁴¹ *Ibidem*, p. 292.

⁴² *Ibidem*, p. 292.

⁴³ Mitropolii Ștefan și Teodosie au păstorit în două rânduri.

⁴⁴ Păcurariu, Mircea. *Cultura teologică românească. Scurtă prezentare istorică*. București: Editura Basilica, 2011, p. 98.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 98.

considerați unii dintre primii cititori ai limbii literare și liturgice românești în Țara Românească⁴⁶. Nu vom insista asupra acestui subiect, însă trebuie spus că o bună parte dintre ierarhii mai sus menționați au inițiat o serie de reforme culturale care au pregătit terenul și care au ajutat la introducerea limbii române în Biserică.

Un alt aspect care nu trebuie omis este cel referitor la manuscrisele și tipăriturile din perioada 1359-1708. În răstimp de trei secole și jumătate, pe teritoriul țării au circulat mai multe manuscrise, majoritatea copiate în mănăstirile Tismana și Bistrița de Vâlcea⁴⁷. Abia din anul 1508 ne putem referi la prima tipăritură de la noi, *Liturghierul* lui Macarie. Macarie deschide șirul de tipărituri în limbile slavonă, mai apoi grecește, slavonă-română, ca mai târziu să se ajungă la tipărirea cărților în românește⁴⁸. În volumul I din *Bibliografia Românească Veche* sunt menționate 84 de tipărituri⁴⁹ care au apărut și circulat în țările române, îndeosebi în Țara Românească, unde fuseseră tipărite. Firește, numărul lor este mult mai mare dacă ne orientăm după volumul a IV-lea din *Bibliografia Românească Veche*, precum și după completările făcute de bibliologi ulterior.

Ultimul aspect la care ne referim este cel legat de *bibliotecile personale ale mitropoliților Țării Românești dinaintea de Antim Ivireanul*. Între primul mitropolit, Iachint de Vicina (1359-1372), și mitropolitul Macarie (aprox. 1513 – aprox. 1521) este o distanță de 140 de ani, timp în care nu avem informații cu privire la biblioteca vreunui mitropolit sau a mitropoliei. Cu toate acestea, se cunosc mai multe manuscrise liturgice care au circulat în țările române și care fuseseră copiate în mănăstirile din această perioadă. Astfel, în vremea lui Macarie, a fost copiat un manuscris al unui *Minei pe noiembrie*, datat 1517, la îndemnul domnitorului Neagoe Basarab, închinat de acesta la mitropolie⁵⁰. Din însemnare nu reiese clar dacă volumul s-a aflat în biserica sau în biblioteca mitropoliei.

Putem presupune că manuscrisul a fost folosit timp de câțiva ani la slujbe, fiind mai apoi depus în biblioteca mitropoliei. Un asemenea lucru nu ar fi exclus, dar, în lipsa dovezilor, rămânem la nivel de ipoteză.

Mitropolitul Eftimie (aprox. 1594-1603) i-a scris o scrisoare patriarhului Alexandriei, Meletie Pigas (1590-1601), în care îi cerea „o *Biblie și un Nomocanon*”⁵¹. Nu cunoaștem detalii cu privire la această corespondență, originalul fiind în limba greacă, însă titlul scrisorii trimise în 6 august 1597, din Constantinopol, se regăsește în volumul XIV, partea I (1320-1716), al *Documentelor* publicate de Eudoxiu de Hurmuzaki și Nicolae Iorga, la pagina 106: „[Documentul] CXCI. Meletie Pigas către Mitropolitul Ungrovlahiei Eftimie, despre recunoașterea lui de Scaunul ecumenic, fără înștiințarea prealabilă pentru hirotonie, despre respingerea părilor împotriva lui, trimițându-i după cerere Scriptura «îndreptată» [cerută de el, n.n.], asigurându-l că a dat să se copieze pentru el Nomocanonul trimis Sinoadelor și cerând ajutorul său la răscumpărarea bisericilor Sf. Dumitru și Precista τοῦ Μπαλίβοῦς la Xyloporta”⁵².

Analizând rezumatul documentului, putem deduce următoarele: între mitropolitul Eftimie al Țării Românești și Meletie Pigas, patriarhul Alexandriei, a existat o corespondență anterioară acestei scrisori, corespondență care era bazată pe o relație, credem noi, personală între cei doi; patriarhul Meletie Pigas i-a trimis mitropolitului Eftimie, la cererea sa, pe lângă scrisoare, și un manuscris al *Bibliei*, copiat probabil în vreuna dintre mănăstirile din Constantinopol sau chiar la Patriarhie; *Nomocanonul* cerut de Eftimie nu fusese trimis, însă patriarhul Meletie Pigas l-a asigurat că a fost dat la copiat. După modul de adresare folosit în scrisoare, înclinăm să credem că mitropolitul Eftimie

⁴⁶ *Ibidem*, p. 98.

⁴⁷ A se vedea pe larg acest subiect dezbătut în: Păcurariu, Mircea. *Cultura teologică românească. Scurtă prezentare istorică*. București: Editura Basilica, 2011, p. 39-61.

⁴⁸ Din cauza spațiului limitat, nu ne putem opri asupra tuturor tipăriturilor din Țara Românească; pentru mai multe informații, se poate consulta: Păcurariu, Mircea. *op. cit.*, p. 63-131.

⁴⁹ Ele au fost descrise de Ioan Bianu și Nerva Hodoș pe larg în *BRV I*, p. 1-479. O parte dintre cărțile acestea au fost tipărite de Antim Ivireanul înainte de a fi înscăunat mitropolit.

⁵⁰ Șerbănescu, Nicolae I. *op. cit.*, p. 231.

⁵¹ *Ibidem*, p. 263.

⁵² Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, vol. XIV/I, p. 106.

EVENIMENT:

300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedelcu

EVENIMENT:

300 de ani de la
moartea Sfântului
Ierarh Martir
Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?
Silviu-Constantin Nedeleu

a cerut cele două cărți pentru uz propriu și pentru biblioteca personală, însă nu este exclus ca acestea să fi fost date bibliotecii mitropoliei.

Mitropolitul Anastasie Crimca al Moldovei a dăruit „*Mitropoliei din Târgoviște [Țării Românești, n.n.] «niște proloage slavone»*”⁵³, probabil la cererea mitropolitului Luca (1603-1629) al Țării Românești. Proloagele oferite de mitropolitul Anastasie au ajuns cu siguranță la reședința mitropoliei din Târgoviște, nu se știe însă dacă la biserica sau în fondul bibliotecii mitropoliei, poate chiar în biblioteca personală a mitropolitului Luca.

Un alt mitropolit al Țării Românești demn de amintit a fost Ștefan, care a păstorit în două rânduri: prima oară între 1648-1653, a doua oară între 1656-1668. Diaconul Paul de Alep ne oferă informații prețioase cu privire la trecutul acestuia, înainte de-a ajunge mitropolit: „*mai întâi a fost «copist» în Mănăstirea Bistrița și numai apoi a intrat în monahism la Tismana, ajungând, cu timpul, stareț al ei*”⁵⁴. Acest detaliu este foarte interesant, nu doar pentru faptul că s-a ocupat de tipărirea mai multor cărți, ci și pentru că a susținut „*curentul românesc față de cel slavon, sprijinit de Udriște Năsturel, cumnatul lui Matei Vodă*”⁵⁵. Astfel, cărțile tipărite în vremea sa nu sunt doar liturgice, ci și teologice: *Pogribania preoților* (Târgoviște, 1650), *Mystirio sau Sacrament* (Târgoviște, 1651), *Îndreptarea Legii* (Târgoviște, 1652). Cu siguranță, aceste cărți tipărite cu binecuvântarea sa și, cel mai probabil, la îndemnul său se vor fi regăsit atât în biblioteca personală, cât și în cea a mitropoliei. Un alt lucru care trebuie amintit este acela că, după ce a fost ales mitropolit a doua oară (1656-1668), a inițiat din anul 1668 „*Condica Sfântă a Mitropoliei Ungrovlahiei, în care aveau să fie înscrise actele de alegere, sfințire și înscăunare ale tuturor arhierilor și ierarhilor țării*”⁵⁶. Este un detaliu foarte important, deoarece condica era un document care consemna, pe lângă obiectele din patrimoniul mitropoliei, și cărțile ei, așa cum se întâmplă mai târziu, în cazul *Condicii Mitropoliei Țării Românești* (zisă și *Condica lui Antim*).

Mitropolitul Varlaam (24 decembrie 1672 – 26 aprilie 1679), fostul stareț al Mănăstirii Cozia, a mers în Rusia în anul 1665, de unde s-a întors în 1668, aducând cu el de-acolo „*cărți, odoare sfinte și un model de pomelnic*”⁵⁷. De-aici rezultă că el va fi avut, mai mult ca sigur, și o bibliotecă personală unde să-și fi depozitat cărțile luate din Rusia, și nu numai. Nu avem informații clare cu privire la cărțile aduse din Rusia, în schimb putem presupune că una dintre acestea este singura carte imprimată de el în tipografia pe care a înființat-o la București, în anul 1678 – *Cheia înțelesului*, scrisă de arhimandritul rus Ioanichie Galeatovschi⁵⁸.

Din timpul mitropolitului Teodosie (prima oară între anii 1668-1672; a doua oară între 26 aprilie 1679 – 27 ianuarie 1708), predecesorul lui Antim Ivireanul, avem știrea că Mitropolia a primit din partea lui Ivan Mazepa, hatmanul Ucrainei, „*o ediție slavonească din «Viețile Sfinților» tipărită la Moscova în 1690*”⁵⁹. Aceste cărți au fost descoperite în Biblioteca Seminarului Central din București, după cum mărturisește Marta Anineanu într-un studiu despre catalogul din 1836 al Bibliotecii Mitropoliei din București⁶⁰. Recent, au fost identificate în Biblioteca Sfântului Sinod, de părintele arhimandrit Policarp Chițulescu, „*17 volume cu însemnările mitropolitului Teodosie (1668-1672; 1679-1708), unele dintre aceste însemnări fiind făcute înainte de 1701*”⁶¹. Este încă

52 Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, vol. XIV/I, p. 106.

53 Șerbănescu, Niculae I. *op. cit.*, p. 272.

54 *Ibidem*, pp. 278-279.

55 *Ibidem*, p. 279.

56 *Ibidem*, p. 285.

57 *Ibidem*, p. 289.

58 *Ibidem*, p. 290.

59 Cardaș, Gh. *Biblioteci vechi românești*. În: *Boabe de grâu. Revistă de cultură*, Anul I (1930), nr. 10, p. 612.

60 În nota 4, de la pagina 113, aceasta afirmă: „*la Seminarul Central din București se găsește cartea Viețile Sfinților pe septembrie, octombrie și noiembrie, imprimată în limba slavă în 1689, pe care Mitropolitul Teodosie al Ungro-Vlahiei, în 1701, iulie 1, scrie cu mâna sa, că a fost dăruită Mitropoliei din București de Ivan Mazepa, hatmanul Ucrainei. De asemenea și pe volumul care cuprinde lunile martie aprilie și mai, din 1700, la data arătată mai sus, mitropolitul face o însemnare asemănătoare, ambele cu mare blestem și mare afurisenie pentru cine va înstrăina cartea de la Mitropolie*”. Anineanu, Marta. *Din istoria bibliografiei românești. Catalogul sistematic din 1836 al Bibliotecii Mitropoliei din București*. În: *Studii și cercetări de bibliologie*, Anul I (1955), p. 113.

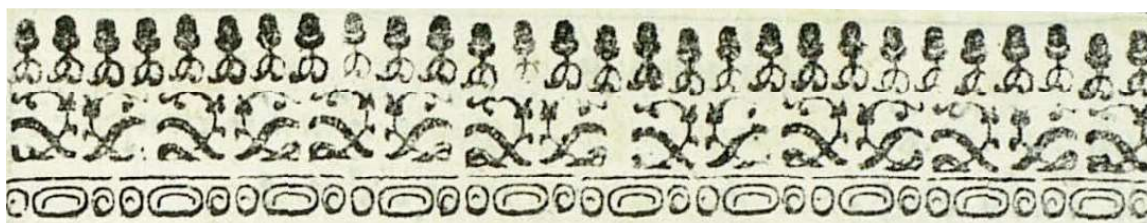
o dovadă clară a faptului că a existat o bibliotecă, mai mică sau mai mare, în cadrul mitropoliei, formată cel mai probabil prin achizițiile personale ale mitropoliților și prin donații.

Astfel, așa cum am arătat anterior, mitropoliții Țării Românești au avut preocupări cărțurărești, în special de tipărire a cărților de liturgice, necesare uzului cultic. Unii dintre ei au avut inclusiv biblioteci personale. Este cu neputință să credem că niște mitropoliți iubitori de carte, precum Macarie, Eftimie, Luca, Ștefan, Varlaam și Teodosie, nu s-au îngrijit și de biblioteca Mitropoliei Țării Românești, pe care unii dintre ei au păstorit-o și câteva zeci de ani. Totodată, este imposibil de crezut că mănăstirile din cuprinsul mitropoliei, despre care știm că aveau uneori și centre de copiere a manuscriselor (Tismana, Bistrița), nu aveau biblioteci sau că însăși mitropolia nu va fi avut. Dacă ne gândim de exemplu la bibliotecile din Imperiul Bizantin, știm că au existat mai multe tipuri de biblioteci, între care mănăstirești. Este însă de neconceput să nu fi existat și o bibliotecă patriarhală, așa cum ne-o demonstrează documentele istorice.

Reîntorcându-ne la întrebare, anume dacă *a existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul (1708)?*, putem, în urma celor prezentate, răspunde că da, deși nu avem multe informații. Cronicarul grec Chesarie Dapontes notează spre exemplu că, în ziua de „12 Septembrie 1737 Turcii pradă orașul Târgoviște, dau foc vechii mitropolii și dintr-o tainiță de supt pământ au încărcat într-o mulțime de care, cărțile din biblioteca mănăstirii și le-au dus peste Dunăre”⁶². Această informație prețioasă face lumină în cazul vechimii bibliotecii mitropoliei care, se pare, după spusele lui, era mult mai mare decât ne-am fi imaginat, fie și numai dacă ne gândim la faptul că a trebuit transportată cu o mulțime de care. Din păcate, cronicarul nu ne oferă alte informații despre aceste cărți (numărul lor, dimensiunea, tipul, apartenența etc.). Putem presupune, în schimb, că toate manuscrisele și tipăriturile care au circulat pe teritoriul Țării Românești, mai ales cărțile imprimare în centrele de la Curtea de Argeș, Târgoviște, Buzău, Râmnic și București, s-au aflat și în colecția bibliotecii mitropoliei, indiferent că ne referim la o încăpere amenajată special în acest scop sau doar la câteva corpuri de mobilier.

Un motiv pentru care nu există multe informații cu privire la bibliotecile din cuprinsul Țării Românești, mai ales despre cele ale episcopilor sau despre cea a mitropoliei, înainte de Antim Ivireanul, este acela că, după cum afirma părintele arhimandrit Grigorie Băbuș⁶³, arhieriei și ierarhii care au păstorit în acele vremuri „și-au trăit viața în lor în cutremurătoare smerenie, dar prin osîrduitoarea lor grijă pentru sufletele obidiților în vreme păstoriți ei au adunat carte cu carte, pe limba elinească sau slavonicească scrisă, au tipărit ei înșiși – meșteri făcându-se în ale tiparului – cărți de slujbă bisericească și de zidire sufletească pentru credincioși, mai întâi pe slavonie și apoi pe curat grai românesc”⁶⁴.

Înclinăm și noi să credem ceea ce spunea de asemenea părintele arhimandrit Grigorie Băbuș, în legătură cu posibilitatea ca Mitropolia Țării Românești să fi avut o bibliotecă anterior anului 1708: „nu încapă îndoială că Scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei s-a îngrijit de o asemenea bibliotecă, mai mult teologică și mai puțin laică”⁶⁵.

⁶¹ Chițulescu, Policarp arhimandrit. *Cărți din bibliotecile medievale românești păstrate în Biblioteca Sfântului Sinod*. În: *Libraria. Studii și Cercetări de bibliologie*. Anul IX (2010), p. 135.

⁶² Cardaș, Gh. *op. cit.*, p. 613.

⁶³ Director al Bibliotecii Sfântului Sinod vreme de câteva decenii, începând cu anul 1964.

⁶⁴ Băbuș, Grigorie. *Organizarea bibliotecilor patriarhale*. În: *Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române, 1948-1968, la a XX-a aniversare a înscăunării Prea Fericitului Patriarh Justinian*. București: Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1968, p. 385.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 385.

EVENIMENT:

300 de ani de la moartea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul

A existat sau nu o bibliotecă a Mitropoliei Țării Românești înainte de Antim Ivireanul?

Silviu-Constantin Nedelcu

